

กรณีศึกษา การเพิ่มมูลค่าด้วยสินค้าเกษตรแปรรูป ในประเทศญี่ปุ่น

ผลิตผลทางการเกษตรส่วนใหญ่ของญี่ปุ่นมักขึ้นกับฤดูกาล อาหารรสชาติอร่อยที่ปรุงจากผลผลิตตามฤดูกาลเป็นที่นิยมของคนญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ผลผลิตที่มีเหลือเกินจากการรับประทานตามฤดูกาลได้ถูกนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมากมายเพื่อให้หาซื้อกินได้ตลอดทั้งปี

ที่มา : <https://imgcp.aacdn.jp/>

การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

สิ่งหนึ่งที่สังเกตได้คือคนญี่ปุ่นเก่งในการสร้างคุณค่าของผลผลิตทางการเกษตร เช่น ในฤดูที่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตมากมายนอกจากการขายผลผลิตเพื่อเป็นอาหารโดยตรงแล้วอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มในญี่ปุ่นจำนวนมากสร้างผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละฤดูกาล เช่น ฤดูร้อนก็มีผลไม้ เช่น ลูกท้อซึ่งมีระยะเวลาเก็บได้ไม่นานหากเก็บผลผลิตเพื่อทานสด ก็มีการนำลูกท้อมาเป็นส่วนผสมของผลิตภัณฑ์ เช่น น้ำลูกท้อ ชาลูกท้อ ไอศกรีมผสมลูกท้อและเจลลี่ต่างๆ เป็นต้น ส่วนในฤดูใบไม้ร่วง ปกติมีมันเทศและลูกพลับ ออกมาในปริมาณมากก็มีการนำมันเทศมาแปรรูปต่างๆ เช่น ขนมแบบญี่ปุ่น มันเผา มันนึ่งตากแห้งอาหารเพื่อสุขภาพของเด็กและผู้ใหญ่และผลิตภัณฑ์แปรรูปอีกมากมาย ส่วนลูกพลับก็ถูกนำมาตากหรืออบแห้งที่หากไปซูเปอร์มาร์เก็ตก็ต้องเจอผลิตภัณฑ์จากมันเทศและลูกพลับ สำหรับผักต่างๆที่ผลิออกมาได้จำนวนมากมักถูกนำมาแปรรูปเป็นผักดองหรือผลิตภัณฑ์ผักต่างๆที่มีลักษณะเด่นเฉพาะแต่ละพื้นที่วางขายอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ สถานีรถไฟ ร้านสะดวกซื้อและซูเปอร์มาร์เก็ตต่างๆ เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

อุตสาหกรรมขั้นที่ 6

อุตสาหกรรมขั้นที่ 6 คือแนวคิดของญี่ปุ่นในปี 2010 เป็นการทำให้เกษตรกรกลายเป็นผู้ประกอบการด้วยตนเองโดยชุดคิดsixth' industrialization ด้วยสูตร $1 \times 2 \times 3 \times 6 = 6$ 1. เกษตร 2.การผลิตและแปรรูป 3. การตลาด เริ่มตั้งแต่การเพาะปลูกแล้วนำมาแปรรูปสินค้าและหาช่องทางจำหน่ายตามความต้องการของตลาด และหากขาดขั้นตอนใดไปทุกอย่างจะมีค่าเท่ากับ 0 โดยวงจรทั้งหมดจะเริ่มจากภาคเกษตรเป็นหลัก

ที่มา : <http://www.economywatch.com/>

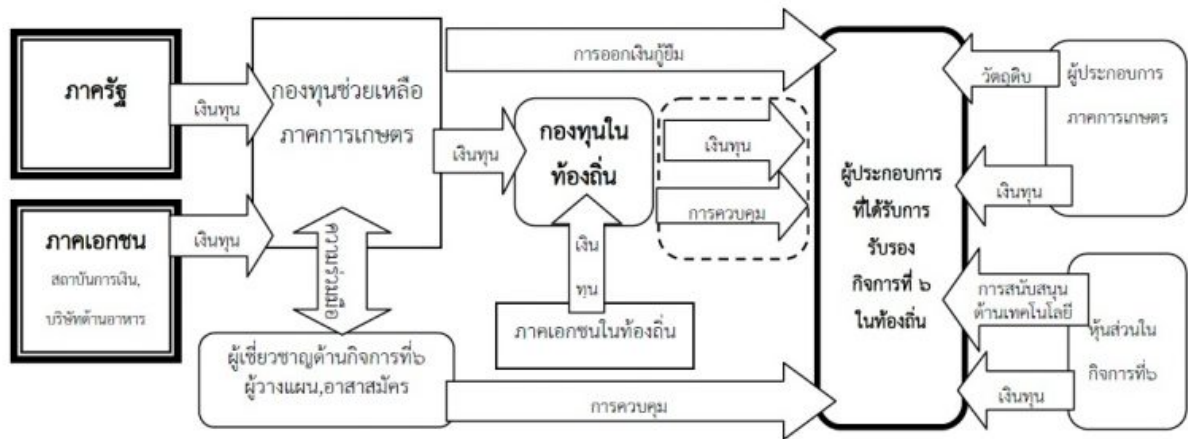
สาเหตุที่ทำให้เกิดแนวคิดหรือ Sixth-Order Industry เนื่องจากปี 2003 GDP ของญี่ปุ่นอยู่ที่ 154.6 ล้านล้านบาท แบ่งเป็นภาคอุตสาหกรรมอาหาร 25.6 ล้านล้านบาท ในขณะที่ภาคเกษตรมีมูลค่าเพียง 3.2 ล้านล้านบาท ดังนั้นแนวคิดการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมขั้นที่ 6 “sixth” industrialization จึงเกิดขึ้น จุดประสงค์คือการเพิ่มรายได้ให้กับภาคเกษตร โดยการเพิ่มมูลค่าสินค้าแก่เกษตรกร การทำประมง และการฟื้นฟูชนบท โดยการยกระดับขีดความสามารถของภาคเกษตรและอุตสาหกรรมในท้องถิ่น และยังเป็นการสร้างโอกาสให้กลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องด้วยประชากรภาคเกษตรในญี่ปุ่นประมาณ 1.8 ล้านคน ผู้ที่มีอายุมากกว่า 65 ปี มีจำนวนมากถึง 60 %

ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นบริโภคผลิตภัณฑ์การเกษตรโดยตรงเพียงแค่ 20.7 % ของภาครวมทั้งหมด ซึ่งมีอัตราส่วนที่น้อยกว่าภาคแปรรูป(26.0% และภาคบริการ (27.6%)ทางเกษตรนั้นยังจำกัดเฉพาะในด้านของภาคการผลิตทางเกษตรไม่มีข้อเกี่ยวโยงกับ ภาคอุตสาหกรรม และหากเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นระหว่างปี 1960 กับปี 1990 สัดส่วนตลาดของภาคเกษตร มีแนวโน้มลดลงเป็นอย่างมาก

จาก 41 % ในปี 1960 เหลือ 20 % ในปี 1990 แต่ในทางกลับกัน ในภาคแปรรูป และการบริการมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น

การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและเอกชน

การรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมชั้นที่ 6 Sixth-Order Industry เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ชนบทเพื่อสนับสนุนภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรมแปรรูป และภาคการตลาดจำหน่าย ตลอดจนการขนส่ง ทำให้เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ทำให้เกิดเป็น “Agi-Business” ในชุมชน

<http://www.landactionthai.org/land/images/web/Article/JapanAgriSector02.jpg>

หน่วยงานที่ส่งเสริมแนวคิดนี้คือ กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (MAFF) โดยการตั้งกองทุนพัฒนาทางการเกษตร มีความร่วมมือจากทั้งสถาบันการเงิน ภาคเอกชน และหน่วยงานท้องถิ่น สนับสนุนการวางแผนของกลุ่ม ให้เกษตรกรกู้ยืมเงินในการพัฒนาด้านการเกษตรโดยไม่คิดดอกเบี้ยไม่เกิน 50 ล้านบาท/บุคคล และไม่เกิน 150 ล้านบาท/กลุ่มเกษตรกร) สนับสนุนด้านการเงินเพื่อการลงทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาระบบให้ความสะดวกในการทำธุรกรรมกับหน่วยงานของรัฐ การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันญี่ปุ่นมีกลุ่มที่ดำเนินแผนธุรกิจจำนวน 1,690 แผนงาน โดยแบ่งเป็นกลุ่มผัก (32%)ผลไม้(18.5%) ข้าว12 (%) เนื้อสัตว์(11.5%) ซึ่งแนวคิดของอุตสาหกรรมชั้นที่ 6 ที่จะส่งผลให้เกิดโอกาสทางธุรกิจในด้านต่างๆ คือ

- การสร้างตลาดของสินค้าเกษตรที่ครบวงจร ด้านการผลิต แปรรูปและบริการ
- เข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง

- สามารถเชื่อมต่อระหว่างเมือง และชุมชน โดยผ่าน Green TOURISM
- เกิดเป็นชุมชนชน Agri-Business
- เกิดการสร้างงานสำหรับสุภาพสตรี
- การเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายผู้ผลิตการเกษตร
- การเกิดธุรกิจการเกษตรที่หลากหลาย

ภาคเกษตรสามารถรับรู้ถึงความต้องการของผู้บริโภคและสามารถผลิตสินค้าตามความต้องการได้ ซึ่งแตกต่างจากการที่จะเข้าถึงผู้บริโภคได้นั้นจะต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง รวมถึงการรวบรวมข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข่าวสารต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์หรือการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาการผลิตและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์บริการใหม่ ๆ และอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ด้านการตลาด การบริหารจัดการ ซึ่งบุคลากรเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องเป็นเกษตรกรเสมอไป

รูปแบบการพัฒนาการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงอุตสาหกรรม(Food Industry Cluster) ด้วยแนวคิดอุตสาหกรรมขั้นที่ 6 และห่วงโซ่คุณค่า(Value chain)

1. การบริหารจัดการ การรวมตัวกันของกระบวนการด้านการจัดการผลิตผลไปสู่การแปรรูปและจำหน่าย เพื่อที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งกระบวนการผลิตและการตลาด
2. การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอุตสาหกรรม การแลกเปลี่ยนแนวทางกลยุทธ์ให้กลุ่มผู้เข้าร่วมแทนการให้เพียงความรู้และเทคโนโลยี และสร้างโอกาสความร่วมมือกันในการขยายธุรกิจที่เกี่ยวข้องด้านอาหาร
3. การสร้างห่วงโซ่คุณค่า การสร้างความสัมพันธ์ของธุรกิจ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ขยายไปสู่ผู้บริโภค ปลายทาง
4. วิธีการใหม่ในการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงอุตสาหกรรม การใช้ประโยชน์ในพื้นที่เพื่อสร้างรายได้ ด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากชุมชนในท้องถิ่น

ความมีประสิทธิภาพของกลยุทธ์ในการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงอุตสาหกรรม พิจารณาจากภาคการผลิต และการกระจายสินค้า สามารถทำกำไรในส่วนของการผลิตเพื่อที่จะขยายฐานการผลิต สามารถดำเนินธุรกิจของแต่ละกลุ่ม สร้างโอกาสในการรวมกลุ่ม แบ่งปันผลกำไรระหว่างส่วนกลางและส่วนอื่น ๆ ในกลุ่ม การเลือกกลุ่มพื้นที่ธุรกิจเป้าหมาย การรวมกลุ่มกับผู้ประกอบการอาหาร

เกษตรกรต้องสร้างธุรกิจใหม่จากการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น การเพิ่มปริมาณการบริโภคสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น และส่งเสริมแผนธุรกิจ โดยการเพิ่มมูลค่าสินค้า สร้างความร่วมมือระหว่างภาคการเกษตร -ธุรกิจ

การค้า-ภาคอุตสาหกรรม เพื่อความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกว่าการซื้อขายแบบปกติทั่วไป ซึ่งจะช่วยให้เกิดการ
สร้างผลิตภัณฑ์ และบริการใหม่ ๆ ที่น่าสนใจเพิ่มขึ้นและเกิดการจ้างงานในท้องถิ่น

ข้อกำหนดสำหรับผู้ผลิตสินค้าภาคเกษตรจำเป็นต้องนำไปปฏิบัติ

- การพัฒนาสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยการนำไปแปรรูป มีการใช้วัตถุดิบเป็นส่วนประกอบหลักที่สำคัญ 90%
- การประยุกต์ใช้วิธีการจำหน่ายรูปแบบใหม่มาปรับปรุงวิธีการจำหน่ายในปัจจุบัน เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด เช่น ช่องทางการขายตรง การจำหน่ายสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต
- ปรับปรุงวิธีการผลิตตามที่ได้กล่าวมา ซึ่งเป็นการใช้กระบวนการผลิตแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และมีผลให้ราคาเพิ่มขึ้นถึง 5 เท่า ในขณะที่การจำหน่ายเป็นวัตถุดิบ อาจได้ราคาเพิ่มขึ้นเพียง 2 เท่า

ที่มา : <https://i2.wp.com/angle.org/th/wp-content/uploads/2015/10/F4.jpg?w=581&h=581&crop=1>

การเพิ่มมูลค่าสินค้า

การเพิ่มมูลค่าสินค้าเป็นเรื่องที่ท้าทายของผู้ผลิต เนื่องด้วยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับทางการตลาด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความต้องการด้านคุณภาพ แหล่งเพาะปลูกและการแข่งขันด้านราคาในตลาด การเพิ่มมูลค่าทางการเกษตรด้วยการแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์จึงเป็นทางเลือกที่จะช่วยลดอิทธิพลจากปัจจัยทาง

การตลาด อย่างไรก็ตามก็ต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคด้วย ประกอบไปด้วย คุณภาพ การแปรรูป ความสดใหม่ ความปลอดภัยด้านอาหาร การมีสินค้าอย่างสม่ำเสมอ

ตัวอย่างอุตสาหกรรมขั้นที่ 6

- ผลิตภัณฑ์กีวอบแห้ง จากผลกีวที่มีขนาดเล็กผลเล็กเกินไป ถูกคัดออกจากเกรดที่ขยายผลสด และนำมาทำแห้งโดยมีการศึกษาสภาวะที่เหมาะสมในการแปรรูป ผลิตภัณฑ์นี้ได้รับความสนใจและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในกรุงเทพฯ
- ผลิตภัณฑ์แยมผลไม้ จากผลไม้ที่สุกก่อนการเก็บเกี่ยว เนื่องจากผลไม้มีระยะเวลาการสุกไม่พร้อมกัน จะมีผลไม้ส่วนหนึ่งสุกมากเกินไปจนจะเก็บเกี่ยวเพื่อนำไปขายสดได้ จึงถูกนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์แยมผลไม้ชนิดต่างๆ
- การทำสวนผักอินทรีย์ ปลูกผักปลอดสารพิษ และเปิดร้านอาหารในบริเวณเดียวกัน ทำให้ลูกค้าสามารถเห็นบรรยากาศของฟาร์มนอกจากการรับประทานอาหาร ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่า และสามารถกำหนดราคาให้สูงได้
- Wagoen ธุรกิจเกี่ยวกับผักแปรรูปชนิดต่างๆ เช่นผักแช่เยือกแข็ง ผักตัดแต่ง มีการนำของเสียจากกระบวนการตัดแต่งผักมาใช้ทำปุ๋ยอินทรีย์ ส่วนผลิตภัณฑ์มีการจำหน่ายไปยังร้านอาหารที่เป็นเครือข่ายสำหรับประกอบเมนูต่างๆ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือไปยังต่างประเทศ เพื่อเป็นฐานในการผลิตสินค้าด้วย แต่อาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากค่าขนส่งมีราคาแพง
- Nagai Farm เป็นการทำเกษตรแบบผสมผสานระหว่างปลูกข้าวและฟาร์มโคนม ฟางที่ได้หลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวจะนำไปเป็นอาหารให้โคนม และนำไปปุ๋ยพื้นโรงเลี้ยงโคนม จากนั้นจะนำฟางที่เปื้อนมูลโคไปทำการหมักที่โรงปุ๋ยของฟาร์มร่วมกับแกลบ เมื่อหมักจนได้ที่แล้วจะนำไปใช้ในนาข้าว ส่วนนมสดที่รีดได้จากโคนมจะนำมาผลิตเป็นไอศกรีม มีการนำข้าวและข้าวเหนียวที่ปลูกมาทำเป็นข้าวเกรียบและโมจิจำหน่ายเป็นต้น การแปรรูปนมสดเป็นไอศกรีมนั้นทางบริษัทจะเป็นผู้ดำเนินการเอง ส่วนการแปรรูปข้าวเป็นข้าวเกรียบ บริษัทจะจ้างผู้ประกอบการเฉพาะทางเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนการจำหน่ายบริษัทได้เปิดร้านขายไอศกรีมในสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในญี่ปุ่น และนำสินค้าอื่นๆของบริษัทไปจำหน่ายในร้าน และยังมีการจำหน่ายสินค้าออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ตด้วยเช่นกัน

ในขณะที่ปัญหาของเกษตรกรไทยภาคการเกษตรกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและสินค้าทางการเกษตรมีมูลค่าต่ำ ที่ผ่านมานั้นการส่งออกเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ได้มีการเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรอย่างจริงจัง การเพิ่มมูลค่าสินค้าที่ผ่านมา เช่น โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ยังไม่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนและขาดความ

เชื่อมโยง เนื่องด้วยบริษัทที่แปรรูปพืชผลทางการเกษตรส่วนใหญ่จะแปรรูปและจำหน่ายภายใต้เครื่องหมายการค้าของตัวเอง ผู้ประกอบการที่รับจ้างแปรรูปมีน้อยและกระจุกตัวในบางพื้นที่ ทำให้การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทำได้ยาก และมีต้นทุนที่สูง ในขณะที่การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐยังขาดการสนับสนุนเงินทุน การนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้

หากสามารถประยุกต์แนวคิดจากญี่ปุ่นมาปรับเปลี่ยนเกษตรกรให้กลายเป็นผู้ประกอบการได้ภายใต้การสร้างมูลค่าสินค้าและแบรนด์ของตัวเอง จะส่งผลให้เกิดการสร้างงานเพิ่มขึ้นในระดับชุมชน เกิดธุรกิจแนวใหม่ที่หลากหลาย และพัฒนาเศรษฐกิจระดับล่างให้เติบโตต่อไปได้ในอนาคต

แหล่งที่มา

ชาวญี่ปุ่นกับการสร้างคุณค่าผลิตผลทางการเกษตร, Chibi-Anngle, ซากุระเมืองร้อน

<http://anngle.org/th/j-gourmet/gourmet/agriculture-product-japan.html>

อุตสาหกรรมขั้นที่ 6 ญี่ปุ่นเปลี่ยนเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการได้อย่างไร, Siam Intelligence วันที่ 3 พ.ค. 2559

http://www.landactionthai.org/land/index.php?option=com_content&view=article&id=1491:%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%95%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-6-%E0%B8%8D%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%9B%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B9%89%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B9%87%E0%B8%99%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%84%E0%B8%94%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B9%84%E0%B8%A3&catid=87&Itemid=546